

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

48. An legatum relictum viduis pauperibus possit dari ab executoribus testamentariis pauperibus vitam cœlibem gerentibus. Ex p. 11. tr. 3. & Misc. 3. res. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

6. Nota quartò contra Beroum *in cap. de constitut. num. 254*. Peraltam. *in l. cum pater §. à filia ff. de legat. 2. num. 2.* & alios, legatum post quatuor menses, v. g. largiendum pauperibus posse distribui ante diem & tempus designatum. Ita Couartruias *in cap. tua, de testam. num. 5.* Padilla *in l. vnus ex familia ff. de leg. 4. num. 12.* Marhenzo *lib. 8. recop. tit. 4. leg. 14. glossa 1. à num. 37. vsque ad 45.* Mantica *de consuetud. vit. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 20.* & alij: & ideo Sanchez loco cit. *dub. 12. num. 4.* docet ex multis, quòd si quis legauit annum censum singulis annis pauperibus distribuendum iuxta beneplacitum suorum testamentariorum, posse ipsos semel totam illam quantitatem cum suis redditibus distribuere, applicando illam, v. g. alicui Hospitali, vel monasterio vt illis fruatur in perpetuum.

7. Nota quintò, legatum factum naturalibus, v. g. Panoni posse dare iis, qui ibi habitauerunt decennio, licet aliunde sint oriundi, si non constet de animo non habitandi ibi perpetuò. Ita Sanchez loco citato *dub. 19. n. 1.* vide etiam Burgol. *de Paz. in leg. 3. Taur. n. 372.*

8. Nota sextò quòd licet legatum relictum pauperibus, dandum sit pauperibus loci testatoris, nisi testator reliquerit heredi facultatem eligendi pauperes quos voluerit. Probabile tamen est etiam simpliciter posse dari pauperibus extra patriam. Ita Homobonus *in cons. mor. vol. 2. part. 5. resp. 29.* vbi citat. Tufchum & alios.

RESOL. XLVI.

*An pro consecutione legati, vt quis dicatur orphanus, debeat carere patre, & matre?
Et puella, quæ habet patrem inuilem, dicatur orphana in ordine ad legata?* Ex part. 4. tract. 4. & Misc. Ref. 164.

§. 1. **H**ic casus frequenter potest accidere, & affirmatiuè respondendum omnino videtur, quia ille dicitur orphanus, qui caret patre & matre, pro vt communi calculo notarunt Doctores *in l. orphanotrophos, C. de Episc. & Cler. Sicardus in rubr. C. quando Imperator inter pupil. & vid. num. 3.* Rolandus à Valle *lib. 1. consil. 76. num. 46.* Rebuffus *in constit. Francie, tit. de senent. provision. glossa finali, ver. secundo orphani Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. lib. 1. ver. item est notandum.* Menochius *de arbit. indic. cas. 66. in addit. num. 7.* Castillo *controuers. iur. l. 1. c. 5. n. 17.* & alij, & in terminis casus nostri Lara *de annu. l. 1. c. 21. n. 32.* pro consecutione legati puellas orbatas parentibus vocat orphanas.

2. Verùm his non obstantibus quoad consecutionem legatorum ego puto satis esse, vt quis dicatur orphanus, si careat tantum patre, & ita hanc sententiam tenet Sanchez *in opusc. tom. 2. lib. 4. c. 2. dub. 63. num. 4.* vbi tamen num. 2. rectè reprobat Paulum de Castro asserentem orphanum esse orbatum matre & ratio nostræ opinionis est: quia dum patrem habet, licet matre careat, non dicitur præsidio destitutus, cum patrem habeat, cuius curæ subest, sicuti è conuerso cum solum matrem habet, dicitur præsidio destitutus, quia non est sub matris potestate, nec mulieres prudentiam habent ad se gubernandas, necdum ad alios; & hæc sententia confirmatur ex Laurentio Valla *in elegan. lib. 4. cap. 33.* Alciato *lib. 1. prætermisurum, in ver. orphanotrophos,* Gregorio Tholosano *in synagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 1. num. 5* & Gratiano *in discipulat. forens. lib. 4. cap. 666.* asserentibus orphanos vocari illos, qui carent patre, & præsidio paterno; sed an puella quæ habet patrem inuilem,

dicatur orphana in ordine ad legata, iam supra satis dictum est.

RESOL. XLVII.

*An puella exposita in aliqua ciuitate possit consequi legatum relictum pro maritaggio illius ciuitatis?
Et quid, si concurrit cum puella originaria?* Ex p. 3. tit. 6. & Misc. Ref. 63.

§. 1. **D**e hoc casu sæpius interrogatus fui, & affirmatiuam sententiam docet Alphonsus de Lara *de annu. lib. 1. c. 21. n. 78.* vbi sic asserit. Et si annuarius relictum pro virginibus maritandis requirat quòd puella sint naturales loci, adhuc expositæ consequuntur dotem, cum præsumantur esse eius patriæ, in qua expositæ fuerunt. Bart. *l. 1. in fine ff. ad mun. nip. Ioan. de Plateo l. ciues, in fine, C. de incolis lib. 10. & alij.* Ita Lara.

2. Sed mihi magis placet opinio negatiua, quam semper consului, & nunc inuenio illam docere Ioan. Mariam Nouarium *in qq. forensibus part. 1. quest. 101. n. 3.* quia ciues originarij debent alij præferri, & ideo, vt notat Valenzuela *cons. 73. n. 52.* Augustinus Caputius *de regim. reipublica cap. 3. n. 52.* & alij, in electione officialium vniuersitatis originarij præferuntur incolis, hinc etiam, vt obseruat Capiblanco *de offic. Baro. tom. 1. prag. 10. n. 75.* & alij, ciuilitas cuius originis præferuntur ciuilitati cuius domicilij.

3. Itaque ad casum propositum respondendum est, quòd quando ad consequendum legatum concurrunt ciuis originaria, & puella exposita, illa huic præferri debet; & opinione affirmatiua libenter admitto in casu, quo puella exposita non concurreret cum puella originaria; nam si non adsint puella originaria, puto supradictum legatum obtineri posse ab aliqua puella exposita; nam dicitur ciuis illius ciuitatis, in qua exposita fuit, vt docet Angelus *in l. heres absens, §. si quis in relam, ff. de iudiciis.* Boëtius *dec. 15. n. 41. & alij.*

RESOL. XLVIII.

An legatum relictum viduis pauperibus possit dari ab executoribus testamentariis pauperibus vitam calidam gerentibus? Ex p. 1. tit. 3. & Misc. Ref. 8.

§. 1. **C**asus est curiosus, practicabilis, & à nemine quod sciam pertractatus, & prima facie negatiuè videtur respondendum. Primò ex *Fiduc. l. 6. distinct. 34.* vbi vidua definitur quæ sit, cuius maritus mortuus est.

2. Secundo, quia communis vsus loquendi qui maximam in his rebus auctoritatem habet. *l. libe. omni §. quod tamen, Cass. ff. de legat. 2.* viduam illam appellat, quæ maritum habuit, & amisit, non autem quæ celibem vitam egit.

3. Tertio, quia vidua dicitur ab iduo iduas, verbo antiquo, quòd separare, diuidere, priuare significat: Vnde idus appellat diem diuidentem mensem. Hinc, & Horat. *lib. 4. Carmin. ode 11.* ad Phillidem inquit.

Idus tibi sunt agenda

Qui dies mensis Veneris marina

Findit Aprilem.

Vidua igitur dicitur à viro separata, seu orbatam marito, Authore Macrobio *l. 1. Saturnal. c. 5.* & hinc verbum Viduare pro priuare, & orbare *uirg. 8. Æneid.*

Tot ferre sana dedisset

Eunera, tam multis viduasset ciuibus orbem.

Et

Et idem ex his Couart. *pratt. quest. c. 7. n. 2.* Vult. ad *d. l. vnic. 6. c. 7.* Matth. Stephan. *d. lib. 1. de iurisdict. c. 3. n. 26. c. seqq.* Menoch. *arbitr. iud. quest. lib. 2. cent. 92. casu. 166. num. 8.* docent feminas vitam calibem agentes non gaudere priuilegio *leg. vn. Cod. quant. Imperas*; viduis concessio ab Imperatore Constantino.

4. Verum sententia affirmatiua satis mihi probabilis videtur: Probat, quia appellatione Viduæ, femina quoque calibem vitam agens comprehenditur, per *l. malum 242. §. Viduam*, inquit non solum eam, quæ aliquando nupta fuisse, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, appellari. Et quamquam vulgè respondeant, verbum Viduæ in *d. l. 242.* de Virgine usurpari, non ex sermonis proprietate, sed ex interpretatione, & notatione nominis, id quod satis tunc fundamenta pro sententia priori supra adducta; in dubio autem non præsumatur legistorem recedere voluisse à sermonis proprietate *l. non aliter ff. de leg. 1.* Deinde significationem latam & inproprietam non esse admittendam in illis, quæ aduersus iuris communis regulas constituta sunt Couart. *d. q. 7.*

5. Cæterum hæc responsio fundamentum nostrum minime euerit, nam in toto *tit. ff. de verb. signific. explicatur* quænam propria sint verborum significationes, ergo, &c. quibus ita præmissis non est difficilis responsio ad contraria argumenta: Nam etsi in adducto *cap. 16.* nomen viduæ ita strictè accipiatur, vt eam denotet, quæ virum amisit, in vsu tamen iuris largiorem, & pleniorum eius esse significationem patet ex adducta *l. 142.* Sic etiam secundum argumentum ex communi vsu loquendi petitum, non valdè refragatur; siquidem attendendum potius quomodo in vsu iuris verba usurpentur *l. 103. de verb. signific. in vsu autem iuris viduam dici & illam, quæ calibem vitam agit, euincit d. l. 142.*

6. Ad tertium, respondetur illud valdè esse lubricum ex allusione vocis contra apertissimum iuris Textum deductum. Et tandem pro confirmatione nostræ sententiæ adduco Hieronymum Theuslerum in *Selle. disp. vol. 1. disput. 3. Thesi 10. litera B.* vbi loquens aduersus citatos Doctores de priuilegio concess. in *d. l. vnic.* sic ait: Quod verò de viduis hic dicitur, rectè ad eas feminas porrigitur, quæ calibem ducunt vitam, & si maiores sint 25. annis, argum. *l. 242. §. Viduam de verb. signific.* quia eadem ratio subest infirmitas sexus, & iudicij imbecillitas; ita ille, qui citat Bartolum, & alios. Vnde remanet satis probabilis nostra opinio.

7. Sed quia incidit sermo de dicta lege vnica Constantini Imperatoris, Quæro an priuilegio dictæ legis quis renunciare possit? Negat Matth. Stephan. *d. l. 1. de iurisdict. c. 31. num. 38. Schr. tr. feud. part. 10. c. 2. n. 361.* quia non ipsarum persona personarum miserabilium gratia beneficium habere concessum; sed magis dantis causa, misericordiam scilicet gratia. Secundo, quia renunciatio misericordiam, cuius favore hoc priuilegium nititur, bonis moribus aduersari censetur; Sed mihi magis placet affirmatiua sententia, pro qua facit primo, quòd quilibet possit beneficio suo pro se introducto renunciare *l. pæn. C. de part. atqui beneficium d. l. vnica* est beneficium personarum miserabilium; Igitur ei renunciare queunt. Et quamquam dissentientes negent priuilegium hoc miserabilium personarum gratia introductum esse, contrarium tamen meo iudicio ex Constant. constitutione relucet manifestissime, cauet siquidem ne miserabiles ista personæ terminos prouinciarum suarum cogantur excedere.

8. Secundo, quod possit beneficio prædicto renunciari, probatur quoque vocula *cogantur*, nec enim ca-

uent Imperatores ne miserabiles personæ excedant terminos prouinciarum suarum, sed ne cogantur eos excedere, quod si igitur spontè excedere voluerint, renunciando suo beneficio minime prohibentur.

9. Nec mouent contrariæ opinionis fundamenta; nam ad prius ex prædictis patet responsio. Ad posterius respondendum est aliud esse misericordiam renunciare, & aliud renunciare beneficio ex commiseratione aliqua à Principe sibi concessio.

10. Quæro secundo, quænam sint personæ miserabiles, quæ in dicta lege vnica comprehendantur? Menoch. *arbitr. iudic. c. 1. cent. 1. casu. 66. n. 1.* Scrad. *de feud. p. 10. sect. 2. n. 25.* Matth. Stephan. *l. 1. c. 31. n. 36.* Sicardo *ad d. l. vnic. n. 5.*

11. Statuunt arbitrio Iudicis hoc relictum esse, quia miserabiles personæ sunt quæ ob fortunæ iniuriam commiseratione dignæ sunt, quod cum infinitis modis fieri possit, rectè placuit, hoc Iudicis arbitrio relinquendum esse.

12. Secundo, quia nullibi in iure definitum est, quænam sint personæ miserabiles, proinde Iudicis arbitrio hoc relinquatur. Verum circa hanc opinionem habeo magnam difficultatem quia quicquid in iure definitum, ac determinatum non est, censetur relictum esse arbitrio Iudicis, atqui quænam sint personæ fortunæ iniuria miserabiles, deficit Constant. in *d. l. vnic.* nempe pupilli, Viduæ, diuturno morbo fatigati, & debiles; igitur huius determinatio arbitrio Iudicis relictæ non videtur. Et sanè cum Imperat. Constant. in *pr. d. l. vnic.* aperte ordinet, se beneficium in præsentī lege Viduis, pupillis, vel diuturno morbo fatigatis, & debilibus tribuere, illosque solos complectatur, palam est eum in vers. quod si per miserabiles personas, non alias quam diuturno morbo fatigatos, & debiles intelligere, ideo tu cogita. Verum stando in opinione contraria, dubium est an inter personas miserabiles in *d. l.* comprehensas annumerari debeant studiosi, affirmat *vbi supra* cum Menochio *lib. 2. de arbitr. iudic. cent. 1. casu. 65. n. 26.* at alij negant ex ratione superius adducta; Vnde si studiosis competeret beneficium *l. vnic.* tum absque dubio eius aliqua fuisset mentio facta in *auth. dubia C. ne filius pro patre.* Cum ibi Imper. Frideric. omnia priuilegia studiosis indulta, referat, atque enumeret, atqui de huiusmodi priuilegio illic non meminit Fridericus, consequens igitur est illud non competere studiosis.

13. Nec obstat, quòd miserabilibus personis Constantinus voluit beneficium suum competere *d. l. vn. ver. quod si in verbo aliisq; fortuna iniuria miserabiles*, fortunæ iniuriæ suppositi *d. auth. habita C. ne filius pro patre*, ibi, quis enim eorum non miseretur?

14. Respondetur: Imperat. Constant. per fortunæ iniuriam miserabiles, non intelligere alios, quam diuturno morbo fatigatos debilesque, vt supra in quæstione præcedenti ostensum fuit.

15. Secundo, non obstat quod vbi eadem est ratio, ibi quoque idem ius sit, constituendum. Atqui in studiosis, litterarum causa peregrinantibus eadem sit ratio, quæ in Viduis, & pupillis, diuturnoque morbo fatigatis, ergo, idem quoque ius in illis obtinet, quia illis Constantinus non alia de causa tribuit hoc beneficium, quam quia sint iniuriæ magis expositæ, quam alij; iam verò quis ignorat studiosos peregrinantes litterarum causa vel maxime expositos esse iniuriæ hominum; id quod etiam satis significat Frider. Imper. in *d. auth. habita*, eoque nomine ipso commiseratione dignos iudicat.

16. Nam etsi ponatur, eandem rationem militare in studiosis, quæ in Viduis, pupillis, & diuturno morbo fatigatis, tamen argumentum ab identitate rationis

nis desumptum non procedit in exorbitantibus, atque privilegiis specialiter contra ius commune indultis *l. 1. ff. de ill. quod contra, & reg. iur. maxime cum Constantinus non de quibusvis personis miserabilibus, sed determinatè, atque in specie de certis quibusdam loquatur.*

17. Præterea non resistit quod *d. l. emic.* pauperibus succurrit secundum authorem nostrum, & ab ipso allegata hac eadem Thesi littera C. atqui studiosi sunt pauperes per Text. in *auth. habita vers. quis enim eorum C. ne filius pro patre, & ibi interp. Couar. praet. q. 3.* nam respondeo propositionem negando, quoniam, ut ad præcedentem obiectionem respondimus, & *p. ox. quest.* notauimus, Constantinus pupillis tantum, Viduis & diuturno morbo fatigatis succurrit, non aliis, Non igitur aliter pauperibus, quam si & ipsi sint pupilli, Viduæ, aut diuturno morbo fatigati debilesque: equidem non inficior, quin studiosi sint homines miserabiles, & pauperes. Verum quod sint tales, atque ex illorum numero, qui Constantini constit. comprehenduntur, hoc videtur negandum; ergo. Idem etiam in casu isto tu lector cogita, nolo enim aduersus opiniones communiore Doctorum me opponere.

RESOL. XLIX.

Bernardus in suo ultimo testamento reliquit heredem Corinthiam cum onere soluendi quatuordecim Mariae sorori sua Moniali aureos tot.

Quæritur, an huiusmodi legatum sit pium in fauorem Mariae Monialis?

Ex quo inferitur, quod si relinquatur aliquid Episcopo à propinquo præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesie, sed personæ.

Et quod si aliquid legetur consanguineo pauperi, non censetur legatum pium.

Et si dubium sit, quæ mente testator reliquerit legatum, an præsumatur in dubio ad piam causam, id est pro Deo, & animæ salute reliquisse, & non pro personâ? Ex p. 7. tr. 12. & Misc. 3. Ref. 11. alias 9.

Sup. hoc supra in Ref. 37. §. Sed ego paulo post initium, cursum vers. Dicitur. & in r. 7. tr. 3. lege doctrinam Ref. 28. & signanter §. 1. post medium, vers. Vnde. & seq.

§. 1. Videtur negatiuè respondendum ex *cap. requisisti de test. ibi.* Si verò relinquatur illud Episcopo à propinquo præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesie, sed personæ. Quod etiam docet Mantica *de Coniect. lib. 6. tit. 14. num. 16. & lib. 12. tit. 17. num. 30.* Surdus *de Aliment. tit. 5. quest. 6. num. 8.* & alij communiter, asserentes, quod legatum factum Episcopo à consanguineo, censetur factum non intuitu Ecclesie, sed consanguinitatis. Et ratio est, quia coniectura, quæ nascitur ex causa naturali est potentior, quam quæ oritur ex causa accidentali ut patet ex *leg. qui habent ff. de iur. & aliis iuribus.* Ergo legatum de quo loquimur factum Mariæ sorori Moniali censetur magis factum intuitu personæ, quam pietatis.

2. Verum his non obstantibus probabiliter puto, legatum de quo est quæstio, esse legatum relictum Ecclesie, & ideo dicendum esse factum in causam piam. Nam licet verum sit quod supra adduximus, nempe legatum relictum consanguineo Prælato, censeri relictum contemplatione ipsius, & non intuitu Ecclesie: Tamen hoc fallit, quando Prælatus consanguineus nil proprium habere possit in particulari, ut bene notauit Hunnius in *Encyclopedia iuris part. 4. tit. 75. cap. 1. num. 33.* & Menochius *de presump. tom. 2. lib. 4. cap. 112. num. 10.* nam tunc censetur factum Ecclesie. Et magis in terminis Mascardus in *probat. vol. 2. concl. 965. num. 23.* & Mantica *de coniect. lib. 8. tit. 7. num. 26.* optime docuerunt, legatum relictum Regularibus, qui proprium habere non possunt, censeri

relictum Ecclesie, & Monasterio. Cùm igitur legatum de quo loquimur sit relictum moniali, sequitur censeri relictum Monasterio, atque ideo tanquam legatum pium existimandum esse: nam ut notat Surdus *Dec. 291. num. 1.* & alij, legatum relictum Ecclesie dicitur factum in causam piam, cùm in confesso sit apud omnes Ecclesiam, & Monasterium esse piam causam, sed legatum relictum Monacho, aut Moniali, ut probatum est, dicitur relictum Ecclesie, & Monasterio. Ergo legatum pium dicitur.

3. Nec obstat doctrina Decij *conf. 120. num. 4.* Tiraq. in *l. si nunquam, verb. donationem, num. 57. Cod. de reuoc. donat.* Sanchez *de Matrim. tom. 1. lib. 1. disp. 4. num. 4.* & aliorum asserentium, quòd si aliquid legetur consanguineo pauperi, non censeri legatum pium, cùm pietatis causa censetur præualere sanguinis affectio, quæ est naturalis. Nam respondeo hanc sententiam à multis improbari, & contrariam veriorum esse, quam tenet ex multis Gutierrez *conf. 26. num. 8.* & ex Molina Portel in *Resp. part. 3. cas. 21. num. 7.*

4. Igitur cùm ex supradictis appareat saltem quæstionem hanc esse dubiam, ideo sequenda est doctrina Syluestri *verb. legatum 1. quest. 10.* Sanchez in *sum. tom. 1. lib. 4. cap. 11. num. 35.* Naldi in *sum. verb. legatum, n. 20.* & aliorum asserentium, quod in dubio, legatum aliquod sit factum intuitu animæ vel personæ, censeri factum intuitu animæ. Ergo cùm in nostro casu dubium sit an legatum relictum Mariæ Moniali fuerit ei relictum intuitu personæ, vel animæ, dicendum est censeri relictum in fauorem animæ, & non personæ. Hinc rectè docuit Solorzanus *de Indiarum iure, tom. 2. lib. 2. cap. 24. n. 124.* quod in foro contentioso si dubites quæ mente testator reliquerit legatum, præsumatur in dubio ad piam causam, id est pro Deo, & animæ salute reliquisse.

RESOL. L.

An legatum relictum alicui, si Religionem ingrediatur, sit intelligendum pro solo ingressu, an vero pro professione?

Et an obligetur heres in conscientia ad soluendum huiusmodi legatum, si salis in Religione non proficiatur?

Et an legatum concessum cum hac conditione, si Titius legibus studuerit, sit intelligendum quousque legatarius ad gradum Doctoratus peruenerit? Ex p. 10. tr. 11. & Misc. Ref. 56.

§. 1. Hoc legatum non deberi, si ille tempore conditionis prædictæ, à Testatore adducta intelligi debet cum effectu; ac proinde, ut legatum iure optimo obtineatur, deberet Legatarius Professionem emittere, docent Doctores, quos citat, & sequitur Barellus *de Conscientia, disp. 6. cap. 10. §. 18. num. 3.* Quia licet illa duo, Ingressus videlicet, & Professio sint diuersa, & sistendo in solis verbis ex vno non deberet inferri aliud: attamen, attendendo illa in ordine ad intentionem proferentis, & moraliter in subiecta materia, non semper sunt iudicanda diuersa; Et ideo, dum Testator relinquit alicui legatum, si ipse legatarius, vel alius Religionem ingrediatur; reuera, & ordinata Testatoris intentio præsumitur esse ea per quam excludatur fraus: nam iudicandum est, ut velit legatum relinquere tali modo, ut fraus vitetur: si autem conditio adiecta explicetur de solo ingressu, actio ipsa esset fraudibus exposita, quia sæpe euenire posset, ut aliquid ad lucrandum legatum religionum ingrederentur; & in ea paucis diebus immorantes, egrederentur. Et licet dicatur, in tali casu non posse legatum tuta conscientia